

Ідентифікація учасників академічної комунікації залежно від гендерної приналежності (на основі MICASE)

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки актуальним є вивчення мовлення крізь специфіку його реалізації у різноманітних мовних ситуаціях. В нашому дослідженні ми розглядаємо маркери хеджингу як засоби соціолінгвістичної характеристики взаємодії учасників академічного дискурсу. Актуальність обраної проблематики визначається все ширшим проникненням соціальної детермінанти у лінгвістичну сферу та необхідністю системного опису засобів соціолінгвістичної ідентифікації мовця.

Соціолінгвістична ідентифікація мовця в академічному дискурсі вивчалася такими дослідниками, як Л. Куликова, І. Шпенюк, Ю. Щербіна, Р. Аликаєв, Н. Сушкова. Вслід за М. Каменським, основною операційною одиницею соціолінгвістичного аналізу соціальної диференціації мови ми визначаємо, так звані, соціолінгвістичні змінні (*sociolinguistic variables*), тобто соціально марковані мовні кореляти стратифікаційної і ситуативної варіативності мови [2: 171], що виступають у нашій роботі як соціально марковані мовні одиниці – маркери позиції суб'єкта.

Необхідно зазначити, що висловлення учасників академічного дискурсу зумовлені насамперед статусною, представницькою функцією комунікантів. Таким чином, саме за допомогою модальності у матерії мови відображається її антропоцентричність. Виходячи зі сказаного, позиція суб'єкта визначається, як вимір ставлення, та включає риси, які стосуються шляхів, за допомогою яких автори презентують себе та повідомляють власні судження, думки та зобов'язання [5: 176].

В нашому дослідженні ми розглядаємо один із засобів вираження позиції суб'єкта дискурсивної діяльності – *'hedging'* (хеджинг – переклад С. В. Адамович) [1: 19]). К. Хайленд визначає хеджи як: «лінгвістичні засоби, які використовуються для позначення а) нестачі повного висвітлення правди супроводжувального твердження або б) бажання не виражати висвітлення правди категорично. Хеджи є, таким чином, засобами, за допомогою яких автор може представляти твердження як думку, а не факт» [4: 478].

Світ дискурсу, що створюється мовною особистістю, характеризується особливою системою конотації та референції (ідентифікації суб'єктів цього світу відповідно до зображуваної дійсності), або – в дещо іншій площині – особливим способом відтворення дійсності, фізичної та мовної. [3: 78].

Гендерна приналежність накладає значний відбиток на вербальну поведінку людини та являє собою приписаний статус, який дістається людині автоматично і супроводжує протягом всього життя [4: 181]. У зв'язку з цим ми можемо говорити про гендерні ролі – «набір очікуваних зразків поведінки (норм) для чоловіків та жінок» [6: 259].

В корпусі MICASE мовлення чоловіків відповідно до зазначених нами параметрів включає 786 487 слововживань, а мовлення жінок, учасників академічного дискурсу, становить 909 053 слововживань. Оскільки вибірки чоловічого і жіночого мовлення не однакові, то для визначення відмінностей у вживанні аналізованих маркерів ми брали до уваги не абсолютну частоту, а частоту на 100 000 слововживань.

Представимо кількісний аналіз використання маркерів хеджингу чоловіками та жінками в академічному мовленні у Рис. 1:

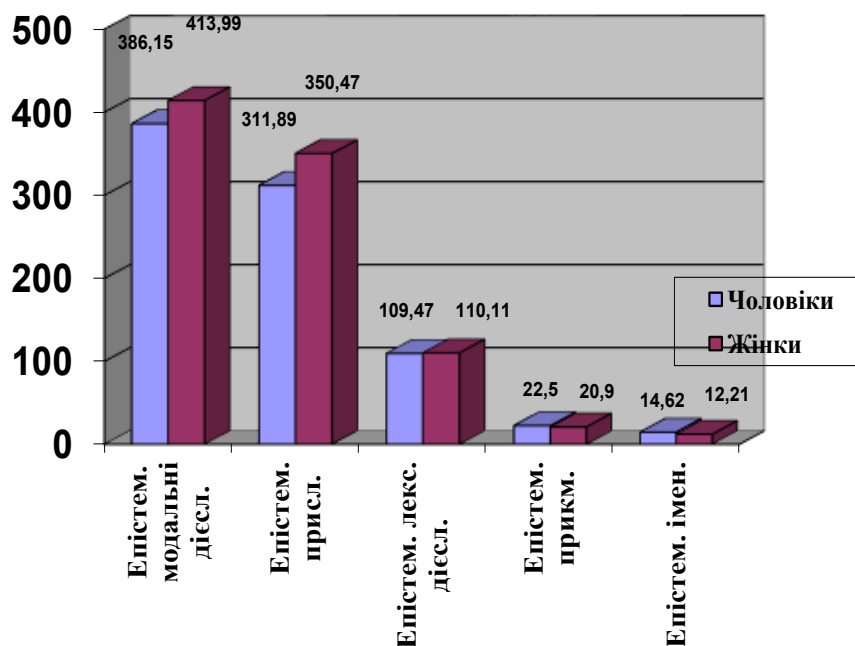

Рис. 1. Використання маркерів хеджингу чоловіками та жінками в академічному мовленні

Проведений кількісний аналіз корпусного матеріалу засвідчив, що жінки надають перевагу епістемічним модальним дієсловам, епістемічним прислівникам, епістемічним лексичним дієсловам, тоді як чоловіки вживають переважно епістемічні прикметники та епістемічні іменники.

Підкреслимо, що гендерні розходження у сфері використання мови неможливо розглядати як абсолютні маркери чоловічого або жіночого мовлення, адже вони відрізняються не лише за частотою їх використання, а й за ступенем їх реалізації, що в кожному випадку визначається ситуативним контекстом та індивідуальними особливостями мовця. Тому, погоджуючись з дослідниками М. Городніковою, Т. Крючковою, С. Табуровою (М. Д. Городникова, 1999; Т. Б. Крючкова, 1975; С. К. Табурова, 1999), та відзначаючи відмінності в чоловічому та жіночому мовленні, ми говоримо про тенденції, яким надається перевага.

Проаналізуємо використання епістемічних модальних дієслів, що є найбільш вживаною групою серед всіх інших груп маркерів хеджингу.

Модальні дієслова характеризуються полісемічністю значень та варіативністю вживань. Результати проведеного кількісного аналізу відображають перевагу вживання епістемічних модальних дієслів у мовленні жінок (431,99 одиниць), в той час, як у мовленні чоловіків спостерігається 386,15 випадків їх вживання. Найчастіше у мовленні чоловіків та жінок спостерігається вживання епістемічного модального дієслова “*would*” (у мовленні жінок з частотою 251,58 вживань, у мовленні чоловіків частота вживання становить 230,39 одиниць), що можливо пояснити прямим епістемічним значенням даного модального дієслова. Це підтверджується твердженням Дж. Коутс про те, що дане модальне дієслово вживається переважно в епістемічному значенні та є гіпотетичним варіантом маркера передбачення дії [Цит. за: 7]. Наприклад:

- *So i i would say the same thing with Spanish. You have Puerto Rican English and you probably have Colombian English (Female)* [MICASE, [STP355MG011](#)].

Іншими частотними епістемічними модальними дієсловами є “*may*”, “*might*”, “*wouldn't*”. Найменшу частоту вживання у епістемічно досліджуваній вибірці є модальне дієслово “*ought*” (у мовленні жінок частота вживання 0,44 випадків, а у мовленні чоловіків частота 0,25 вживань).

Групою, яка за частотою вживання стоїть на другому місці є епістемічні прислівники. Аналіз частоти вживання епістемічних прислівників доводить, що жінки використовують їх частіше, ніж чоловіки. У чоловічому та жіночому мовленні найбільш вживаним є епістемічний прислівник “*maybe*” (у мовленні чоловіків частота вживання становить 61,16 одиниць), натомість у жіночому мовленні цей прислівник становить частоту 85,25 вживань. Наприклад:

- (...) *it was the top half of one percent uh highly gifted, kids, uh who were followed over, i think it's maybe sixty years now (Male)* [MICASE, [LES500JU136](#)].

В даному твердженні спостерігаємо сполучення епістемічного прислівника “*maybe*” з числівником “*sixty*”. Даний випадок не є поодиноким, адже у академічному мовленні популярним є сполучення

епістемічних прислівників “*about*”, “*almost*”, “*around*”, “*approximately*” з числівниками.

Іншими частотними епістемічними прислівниками у мовленні чоловіків та жінок виявилися: “*about*”, “*almost*”, “*probably*”, “*quite*”, “*sometimes*”. Найменш вживаними у мовленні чоловіків та жінок є епістемічні прислівникові речення: “*in this view*”, “*in our view*”, “*to a certain extent*” з частотою 0,13 слововживань та “*conceivably*”, “*from my perspective*”, “*in my view*”, “*in this view*”, “*unlikely*” з частотою 0,11 одиниць.

Наступними за частотністю у вживанні чоловіками та жінками є епістемічні лексичні дієслова. У результаті проведеного нами аналізу слід відзначити, що використання епістемічних лексичних дієслів на незначну кількість одиниць переважає у мовленні жінок: частота 110,1 одиниць, а в мовленні чоловіків спостерігається частота їх вживання 109,47 випадків.

Найбільш вживаним епістемічним лексичним дієсловом є дієслово “*guess*”, з частотою вживання серед чоловіків 34,97 одиниць. Частота вживання зазначеного епістемічного лексичного дієслова серед жінок є 35,2 випадків. Наприклад:

- *Um i i guess during the course of this class you're gonna hear a lot of my o- o- my other feelings about data analysis (Female) [MICASE, [LES565MX152](#)].*

В наведеному прикладі ми спостерігаємо суб'єктивізацію висловлення [8: 68-69]. Зазначена стратегія є найбільш частотним виявом хеджингу у корпусі та реалізується за допомогою використання займенника “*I*” та епістемічних лексичних дієслів.

Іншими частотними епістемічними лексичними дієсловами у мовленні чоловіків та жінок є “*seem*” та “*assume*”. Найменш частотними у мовленні чоловіків та жінок є епістемічні лексичні дієслова “*estimate*”, “*indicate*”, “*postulate*”, “*suspect*” з частотою вживання від 0,25 до 2,03 одиниць.

Наступною за частотністю групою маркерів хеджингу, що аналізувалися, є епістемічні прикметники. Кількісний аналіз показує, що чоловіки у порівнянні з жінками вживають епістемічні

прикметники з частотою 22,5 одиниць, в той час, як в жіночому мовленні їх частота становить 20,9 слововживань. Дані нашого дослідження свідчать, що у мовленні чоловіків та жінок найчастіше зустрічається епістемічний прикметник “*likely*”: частота його вживання у мовленні чоловіків становить 7,88 одиниць, а у мовленні жінок – 7,26 слововживань. Наприклад:

- *Values that i think are likely to be mu-one minus mu-two at a ninety-five percent confidence level (...) (Female)* [MICASE, [OFC575MU046](#)].

Іншими частотними епістемічними прикметниками є “*certain*”, “*possible*”, “*typical*”. Найменше чоловіки та жінки вживають такі епістемічні прикметники: “*probable*” та “*unlikely*”, “*doubtful*” з частотою від 0,11 – 0,25 одиниць.

Розглянемо останню групу маркерів хеджингу, що є найменш частотною та включає в себе епістемічні іменники. З представленого нами кількісного аналізу помітно, що частота використання епістемічних іменників у мовленні чоловіків становить 14,62 слововживань, а у мовленні жінок – 12,21 одиниць. Чоловіки, як і жінки найчастіше використовують епістемічний іменник “*probability*” (чоловіки з частотою 3,31 одиниць, а жінки з частотою 5, 98 слововживань). Наприклад:

- *There's some probability, that people believe_ there's some probability people place on, whether or not their effort is gonna produce a given performance (Male)* [MICASE, [LEL185SU066](#)].

У наведеному прикладі використовується стратегія хеджингу, що ґрунтується на деперсоналізації та формальній об’єктивізації висловлення [8: 68-69]. Безособова конструкція допомагає «приховати» авторство, звільнити себе від відповідальності за правильність/помилковість твердження, або за форму його презентації.

Іншими частотними епістемічними іменниками у мовленні чоловіків та жінок є “*assumption*”, “*hypothesis*”, “*possibility*”. Найменш популярним у мовленні жінок та чоловіків є епістемічний іменник “*doubt*”, який зареєстрований з частотою вживання 0,64

одиниць у мовленні чоловіків та частотою 0,22 випадків – у мовленні жінок.

Матеріал нашого дослідження свідчить, що жінки використовують епістемічні модальні дієслова та епістемічні прислівники більше, ніж чоловіки, що підтверджується кількісними показниками. В даному випадку влучним є твердження Дж. Коатс, яка зазначає, що жінка часто уникають ролі експерта в розмові, пояснюючи це тим, що для них важливіше мінімізувати соціальну дистанцію, чому сприяють маркери вираження хеджингу [7: 338]. За висновками Дж. Вуд, «для фемінних осіб розмова є сутністю відносин» [9: 102].

Отже, незважаючи на невелику кількість епістемічних модальних дієслів у порівнянні з іншими маркерами хеджингу, вони є найчастотнішими як у мовленні чоловіків, так і жінок (818,14 слововживань) у порівнянні з іншими маркерами хеджингу, так як вони найповніше передають відтінок некатегоричності. Кількісні показники щодо гендерного аспекту відрізняються переважно у вживанні епістемічних модальних дієслів та епістемічних прислівників. Тому, зважаючи на академічну сферу, жінки та чоловіки майже в однаковій кількості вживають маркери хеджингу, що можливо пояснити специфічною сферою інституційного дискурсу, що вимагає дотримання певного етикету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамович С. В. Семантическая категория аппроксимации и система средств ее выражения / С. В. Адамович. – Гродно: ГрГУ, 2011. – 183с.
2. Аликаев Р. С. Язык науки в парадигме современной лингвистики / Р. С. Аликаев. – Нальчик: «Эль-фа», 1999. – 317 с.
3. Антинескул О. Л. Гендер как параметр текстообразования / О. Л. Антинескул. – Пермь: Пермский гос. ун-т, 2001. – 168 с.
4. Беликов В. И. Социоллингвистика / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. – М.: Гос. рос. гуманит. ун-т., 2001. – 439 с.

5. Газизов Р. А. Коммуникативное поведение немецкой и русской лингвокультурных общностей (на материале речевого этикета): автореф. дис. на получ. науч. степень канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Р. А. Газизов. – Уфа, 2001. – 24 с.

6. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб.: Питер, 1997. – 688 с.

7. Coates J. The role of epistemic modality in women's talk / J. Coates // *Modality in contemporary English*. – Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2001. – P. 331-348.

8. Markkanen R. Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts / R. Markkanen, H. Schröder. – Berlin: Walter De Gruyter, 1991. – 280 p.

9. Wood Julia T. *Gendered lives: Communication, gender and culture* / J. T. Wood. – Canada: Wadsworth Cengage Learning, 2009. – 122 p.

СПИСОК ИЛЮСТРОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

10. Michigan Corpus of Academic Spoken English (MICASE) [Электронный ресурс]. – Dr. Ute Römer, 2010. – Режим доступа: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/MICASE/index.html>